

BORXES VA JAHON ADABIYOTSHUNOSLIGI

Tolib Najmiddinov¹

¹O‘zR FA O‘zbek tili, adabiyoti va folklori instituti tadqiqotchisi

KALIT SO‘ZLAR	ANNOTATSIYA
Jahon adabiyotshunosligi, asar, oqim, avangard, mifologiya, afsona, janr, badiiy tafakkur.	Mazkur maqolada argentinalik yozuvchi Borxes asarlarining jahon adabiyotshunosligida tutgan o‘rni yoritilgan. Muallif Borxes asarlarining o‘ziga xos xususiyatlari, yangi adabiy janrlar hamda yo‘nalishlarning paydo bo‘lishi haqida mulohaza yuritadi.
КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА	АННОТАЦИЯ
Мировое литературоведение, творчество, течение, авангард, мифология, миф, жанр, художественное мышление.	В данной статье освещается роль произведений аргентинского писателя Борхеса в мировом литературоведении. Автор размышляет об особенностях творчества Борхеса, о возникновении новых литературных жанров и направлений.
KEY WORDS	ABSTRACT
World literary criticism, creativity, current, avant-garde, mythology, myth, genre, artistic thinking.	This article highlights the role of the works of the Argentine writer Borges in world literary criticism. The author reflects on the peculiarities of Borges’ work, on the emergence of new literary genres and trends.

Kirish. O‘tgan asrning oxirgi choragida rus tili orqali o‘zbek kitobxoniga yetib kelgan Lotin Amerikasi adabiyoti, ayniqsa, nasri hammamizni hayratga solgan edi. O‘tgan asr intihosida Lotin Amerikasi yozuvchilarining katta to‘lqin bo‘lib ko‘tarilishi, ijodiy parvozini jahonning yirik adabiyotshunoslari bejiz “Amerikaning ikkinchi bor kashf qilinishi” deb baholashmagandi. Lotin Amerikasi mamlakatlarining argentinalik Borxes, Onetti, Markes, Benedetti, Xulio Kortasar, kubalik Alexo Karpentyer, kolumbiyalik Gabriel Garsia Markes, gvatemalalik Migel Anxel Asturias, meksikalik Karlos Fuentes singari o‘nlab favqulodda buyuk adiblari yaratgan maktablar jahoniy adabiyotni yangicha ruh, o‘zgacha mazmun va shakl bilan boyitdi. Mana shunday ulkan e’tirof sababchilaridan biri umri davomida barakali ijod qilgan argentinalik buyuk adib Xorxe Luis Borxesdir. Uning ijodida Lotin Amerikasi xalqlari madaniyati, falsafasi va san’ati butun bo‘y basti bilan namoyon bo‘ladi. Shu bois Borxes

asarlarning tag ildizini bilish, o‘rganish tashkil etadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolada adabiyotshunoslikda qo‘llaniladigan bir qancha metodlardan foydalanilgan. Jumladan, adabiyotshunoslikda faol qo‘llanib kelinayotgan tarixiy-madaniy, tarixiy-qiyosiy, qiyosiy-tipologik va analitik metodlar asosida ijodkor shaxsiyatining jahon adabiyotshunosligidagi o‘rni, uning dunyo adabiyotshunosligiga qo‘shgan xissasi ijodining o‘ziga xos xususiyatlari, asarlarning tahliliy qiyosi orqali ko‘rsatilgan. Shuningdek, Lotin Amerikasi adabiyoti va Borxes ijodi tarixiy-madaniy metod orqali solishtiriladi hamda tahlillar asnosida ijodkor shaxsiyati gavalantiriladi.

Natijalar. Tarixda mustamlakachilarning asrlar davomida siyosiy hukmronligi bosib olingan xalqlarning taqdirini belgilab berganligi, ularning hayot tarzida iz qoldirgani haqida ko‘plab misollar mavjud, albatta. Biroq dunyoning hech bir joyida g‘oliblarning moddiy va ma’naviy madaniyati mahalliy aholi uchun chuqur oqibatlarga olib kelib,

www.isft.uz

“ISFT” ILMY-USLUBIY JURNAL
“ISFT” НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
“ISFT” SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL

ISSN: 3030-329X

2024/2-son

www.jurnal.isft-ilm.uz

“yangi dunyo”dagi ispan-portugal mulklarida bo‘lgani kabi turli xil etnik madaniy tamoyillarning birlashib ketishidek oqibatlariga olib kelmagan. Kubalik buyuk yozuvchi va mutafakkir Alexo Karpentyer bu haqda shunday fikr bildiradi: “Bizning tariximiz boshidan butunlay boshqacha, chunki Amerika zamini jahon tarixida qayd etilgan turli etnik guruhlarining eng shov-shuvli uchrashuv teatriga aylandi: bu hind, negr va yevropaliklarning uchrashuvi edi... ularning hammasi kelajakda bir-biriga qorishib ketishi taqdir qilingan edi. Biz allaqachon mustaqil edik... shaxsiyat g‘oyasi bizning maqsadimiz sifatida paydo bo‘lishidan ancha oldin mustaqil edik” [1; 24].

Bosqinchilarning tili butun Amerika uchun yagona muloqot vositasiga aylandi. Shunga qaramay, bu mustamlakachilik davrining xususiyatlarini tugatmadi, yana bir muhim jarayon davom etardi: yevropaliklar olib kelgan madaniyatning mahalliy muhitga ta’siri. Bu jarayon o‘ziga xos madaniyatning poydevoriga aylandi va oxir-oqibat “Lotin Amerikasi xalqlari madaniyati” ning ajralmas hodisasi sifatida namoyon bo‘ladi.

Zamonaviy Yevropa falsafasi uchun mifologik tafakkur arxaik yoki ekzotik tushunchaga aylandi. Ular afsonalarga zamonaviy ong darajasidan kelib chiqib, uning asosiy manbalariga e’tibor qaratishadi. Ayni shu jihat Lotin Amerikasi ijodkorlarida kuzatilmadi; ular folklor elementlariga katta e’tibor qaratishdi. Aynan folklor elementlari orqali qit’a madaniyatining asosi bo‘lgan “shaxsiyat g‘oyasi” tasviri XX asr adabiyotida “yangi to‘lqin” deb e’tirof etildi. Lotin Amerikasi adabiyoti va falsafasi rivojlanishining asosiy yo‘nalishi – o‘ziga xosligini tasdiqlash, madaniy mohiyatni izlash, boshqacha aytganda, o‘z-o‘zini taftish qilishga qaratilgan.

Lotin Amerikasida diniy va mifologik ong – zamonaviy Lotin Amerikasi sivilizatsiyasida

qorishiq xususiyatga ega va Yevropa, Sharq, Amerika va Afrika xalqlarining etnik madaniy an’analari va marosimlarining tarkibiy qismlari birlashuvini anglatadi (ayni shu jihat Borxes ijodining asosini tashkil qiladi).

Xorxe Luis Borxes o‘z asarlarida folklor elementlarini Lotin Amerikasining hayotiy haqiqati sifatida ko‘p bor tasvirlagan. Ammo ular falsafiy yozuvchi nuqtayi nazaridan talqin qilinganligini ta’kidlash joiz.

Borxes ijodi mavjud madaniy merosini o‘rganish va tadqiq qilish amalda millatlar an’analari hamda qadriyatlarini, diniy-dunyoviy g‘oyalarni yana bir bor chuqur tahlil etish imkoniyatini beradi. Borxes o‘z ijodi bilan madaniy merosdan ijodiy foydalanish, milliy madaniyatni o‘rganish va ommalashtirish mumkinligini asoslab berdi. Bizning milliy madaniyatimiz, ma’naviy merosimiz xavf ostida qolayotgan ayni bir paytda Borxes kabi ijodkorlar tajribasidan foydalanish, bu xavfni bartaraf etish va milliy madaniyatimizni ommalashtirishda eng samarali yo‘ldir. Sababi buyuk ijodkorlarning ulug‘ adabiyot yo‘lida yaratgan asarlari – jahonning madaniy merosi bo‘lgan milliylikni o‘rganishning eng samarali va maqbul yo‘lidir.

Adibning ijodiy ishlari XX asrda Yevropa va Amerika mamlakatlari kitobxonlari orasida eng ommalashgan va juda ko‘p nashr qilingan asarlar sirasiga kiradi. 2019-yil 12-13-martda o‘tkazilgan “Adabiyotda tasavvurdagi qahramon va xayoliy maxluqotlar” – nomli xalqaro konferensiyada jahon adabiy merosiga ulkan hissa qo‘shgan Borxesning asarlari chuqur tahlil qilindi [2].

Mamlakatimizda esa Borxesning mashhurligi faqat qayta qurishdan keyin boshlandi. Rossiyadagi Lotin Amerikasi yozuvchisining asosiy tadqiqotchilaridan biri Boris Dubin 1975-yilda Borxesni tarjima qilishga uringanini eslaydi. “Bu deyarli amalga oshdi, lekin oxir-oqibat u nashr

www.isft.uz

“ISFT” ILMIY-USLUBIY JURNAL
“ISFT” НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
“ISFT” SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL

ISSN: 3030-329X

2024/2-son

www.jurnal.isft-ilm.uz

etilmadi. Borxes chililik diktator bilan kechki ovqatga borgani ma’lum bo’ldi va hamma narsa taqa-taq to’xtadi. Borxes deyarli o’n yil davomida Ittifoqda butunlay taqiqlandi” [3; 17]. Uning Pinochet bilan uchrashuvi argentinalik yozuvchiga nafaqat SSSRda mashhurlikka, balki Nobel mukofotini qo’lga kiritishi uchun ham qimmatga tushadi – bu o’sha davrda ancha siyosiyashtiriladi. Dubin Borxesning maxsus maqomini eslatib o’tadi: “1984-yilgacha davom etgan Sovet Ittifoqida – antologik tarjimalarda biroz nashr etish mumkin edi, ammo mualliflik to’plamlariga ruxsat berilmagan” [3; 18]. Natijada, Borxes asarlarining rus tilidagi birinchi to’plami faqat 1984-yilda Rigadagi “Polaris” (1980-yillarning oxirida Rigada tashkil qilingan, asosan fantastik adabiyotga ixtisoslashgan rus tilidagi nashriyot uyi) nashriyoti tomonidan, so’ngra bir qancha asarlari va uning ijodi bilan bog’liq izlanishlar amalga oshiriladi. Keyinchalik 2005 va 2011-yillarda Sankt-Peterburgdagi “Amfora” tomonidan yanada kengaytirilgan versiyalari nashr etildi (Борхес Х.Л. Проза разных лет: Сборник. М.: Радуга, 1989. – 320 с.). O’zimizda esa X.Borxes hayoti va ijodiga bag’ishlangan maqola va tarjimalar XX asrning so’ngida “Jahon adabiyoti”, “Sharq yulduzi”, “Yoshlik”, “Yosh kuch” va “Tafakkur” jurnallarida berila boshlandi. 2019-yilga kelib uning “Al-Muhtasimga yaqinlashuv: hikoyalar” kitobi Sharifjon Ahmad tarjimasini bilan “Akademnashr” nashriyotida 2019-yil nashr qilindi.

Borxes ilmiy va badiiy adabiyotda tez-tez tilga olinishiga qaramay, to’g’ridan-to’g’ri uning ijodiga bag’ishlangan asarlar juda kam. Masalan, uning rus tilida faqat bitta tarjimayi holi bor – chililik ijodkor Volodya Teitelboim tomonidan ispan tilida yozilgan “Ikki Borxes” kitobi. Mazkur asar kam tiraj bilan nashr etilgan hamda yozuvchining mahorati va manbalarning kengligiga qaramay,

muallifning yashirin qarashlari tufayli to’liq obyektiv deb hisoblanmaydi. MDH davlatlarida yozuvchi ijodiga bag’ishlangan dastlabki asar – Rostovning “Mart” nashriyoti tomonidan O.P.Chistyuxina muallifligidagi “Ezoterik falsafa (Эзотерическая философия)” seriyasida nashr etilgan 100 betlik “Borxes” kitobidir. Kitobda 2000-yilda himoya qilingan “Lotin Amerikasi madaniyati kontekstida ijodkorlik” va “X.L.Borxes ijodi Madaniyat falsafasi kontekstida” dissertatsiyalarining ayrim qismlari berilgan. Yana bir manba bu A.F.Kofmanning “Lotin Amerikaning badiiy qiyofasi (Латиноамериканский художественный образ мира)” asaridir.

Shuni alohida qayd etish joizki, Borxes ijodiga bag’ishlangan o’zbek madaniy olamida biror bir asar topilmadi. O’zbek adabiy tanqidchiligida ilmiy va adabiy jurnallarda kichik maqolalar yoki tarjimalar, kitoblarning alohida fasllari bor, lekin yozuvchi ijodiga qaratilgan katta hajmli tadqiqotlar, asarlar yo’q. Shunga qaramay o’zbek adabiy olamida Tal’at Solihov, Olim Otaxon, Viktor Alimasov, Mahkam Mahmudov, Muhammadjon Xolbekov, Sharifjon Ahmedov, Tursun Ali, Nazar Eshonqul, Jabbor Eshonqulov, Murod Chovush kabi ziyolilarning tahlil va talqinlarini kuzatish mumkin.

Umuman olganda, dunyo adabiy jarayonida Borxes olami va ijodi tadqiqiga alohida e’tibor qaratilmoqda. Hozirgi kunda uning tanqidchi va tahlilchisi hisoblangan Beatriz Sarloning ispan tilida yozilgan “Borxes – qirg’oqdagi yozuvchi” (Beatriz Sarlo – Borges, un escritor en las orillas) kitobi ancha bahs munozaralarga sabab bo’lmoqda. Tadqiqot Borxes ijodini keng kamrab olmasa-da, yozuvchining asarlarini o’tgan asr Argentina adabiy jarayoni doirasida tahlil qilish, faktlarni mukammal bilishi va muallifning asosiy maqsad va intilishlarini chuqur ochib berishi bilan qimmatli.

www.isft.uz

“ISFT” ILMIY-USLUBIY JURNAL
“ISFT” НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
“ISFT” SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL

ISSN: 3030-329X

2024/2-son

www.jurnal.isft-ilm.uz

London universitetning ispan va Lotin Amerikasi tadqiqotlari fakulteti faxriy professori Jeyson Uilsonning Angliyada nashr etilgan “Xorxe Luis Borxes” (Jason Wilson – Jorge Luis Borges) kitobini ham eslatib o‘tish o‘rinli. Kitob ijodkorni chuqur o‘rganishga va izchil yondashuvlar, yozuvchining mukammal tarjimai holi, u haqidagi batafsil xorijiy manbalar ro‘yxati bilan ajralib turadi. Shuningdek, 2021-yilda Ispaniyada nashr qilingan Garabiyeta Leonardo, Forero Marokatika Tereza “Borxes va Sharq” (Garabiyeta Leonardo, Forero Maria Teresa – Borges y Oriente) asari uning Sharq bilan bog‘liq qiziqishlarni va bu jarayonning ijodga ko‘chishini batafsil tahlil va tadqiq qilgan yangi adabiy manba namunasi sifatida keltirish mumkin.

Borxes haqidagi izlanishlarni, ilmiy tadqiqotlar haqidagi ma‘lumotlarni yana uzoq davom ettirish mumkin, u haqida Argentina, Buyuk Britaniya, Fransiya, AQSh va boshqa ko‘plab mamlakatlarida turli tillarda yozilgan ilmiy ishlar nashr qilinmoqda. Shu o‘rinda yozuvchining ijodiy merosini o‘rganadigan ikkita yirik tashkilotni eslatib o‘tish joiz. Birinchisi “Borxes akademik tadqiqot markazi” (Borges Center, markaz veb-sayti: <https://www.borges.pitt.edu>) – hozirda Pitsburg (AQSh, Pensilvaniya) universitetida Daniel Balderston boshchiligida faoliyat olib boradi hamda uch tilda “Borxes o‘zgarishlari (Variaciones Borges)”li jurnal nashr etiladi. Ikkinchisi, yozuvchining bevasi Mariya Kodama tomonidan tashkil qilingan “Xorxe Luis Borxes xalqaro jamg‘armasi” (Fundación internacional Jorge Luis Borges, fond veb-sayti: <http://www.fundacionborges.com.ar>), yozuvchi ijodini o‘rganish va ommalashtirish, unga bag‘ishlangan kitoblar, jurnallar va ixtisoslashgan nashrlarni chop etish bilan shug‘ullanadi.

Borxesning Yevropa madaniy va falsafiy an‘analari bilan chambarchas bog‘liqligiga

qaramay, uning o‘zi har doim, birinchi navbatda, argentinalik yozuvchi ekanligini ta‘kidlagan. Argentinaning mahalliy mifologiyasiga – harbiy o‘tmish mavzulariga, shuningdek, tub aholi hikoya va asotirlariga murojaat qiladi. Bundan tashqari, Borxesning asarlari markazida “umuminsoniylik” g‘oyalari turishiga qaramay, ular Lotin Amerikasiga xos bo‘lgan ba‘zi tasvirlar va mifologiyalarni o‘z ichiga oladi.

O.P. Chistyuxina shunday yozadi: “Yozuvchi-faylasufning ijodi o‘zining noyob individualligiga qaramay, har doim ma‘lum bir yo‘nalish yoki oqimga, ma‘lum bir davrning badiiy va falsafiy tafakkuriga mansub maktabning ma‘lum bir an‘analarini o‘z ichiga oladi. Shu jihatdan Xorxe Luis Borxes, birinchi navbatda, Lotin Amerikasi madaniyatining ulkan hodisasi, shu bilan birga, Borxes, shubhasiz, xalqaro miqyosdagi, mohiyatan butun insoniyatga tegishli shaxsdir. Shuning uchun uning hayoti va faoliyatiga XX asrning eng muhim jahon voqealari va intellektual yutuqlari prizmasidan qarash kerak” [4; 11]. Adabiy tanqidchi A.F. Kofman ham jumladan, shunday fikr bildiradi: “Borxes o‘ziga xos, chuqur individual mifologiyani yaratgan, aniq umuminsoniylik yo‘nalishdagi yozuvchi”, “Lotin Amerikasi badiiy tafakkurining barqaror obrazlari va mifologemalari (yunon tili “μῦθος” – fikr, aql) – mifologik syujetlar, sahnalar, globallik, universallik bilan ajralib turadigan va dunyo xalqlari madaniyatida keng tarqalgan tasvirlar) hayratlanarli aniqlik bilan namoyon bo‘ladi” [5; 10]. Uning ijodida milliy-madaniy ohang to‘g‘ridan-to‘g‘ri tasvirlashda emas, yashirin holatda to‘liq namoyon bo‘ladi.

J.Apdayk (amerikalik yozuvchi, shoir va adabiy tanqidchi, ko‘plab adabiy mukofotlar sovrindori. Borxes ijodi bo‘yicha bir nechta universitetlarda ma‘ruzalar o‘qigan) Borxesni “yozuvchi-kutubxonachi” deb ta‘riflaydi. U o‘zining

www.isft.uz

“ISFT” ILMIY-USLUBIY JURNAL
“ISFT” НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
“ISFT” SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL

ISSN: 3030-329X

2024/2-son

www.jurnal.isft-ilm.uz

zamonaviy hayoti aks-sadolarini emas, balki faylasuflar, yozuvchilar, tasavvuf va ilohiyotshunoslarning kitoblarida mujassamlangan jahon madaniyati antologiyasini o‘ziga singdirgani ham buni tasdiqlaydi. Borxes tomonidan yaratilgan asarlar “uning asarlari butun dunyoni o‘z ichiga olgan, alifbo tartibida joylashtirilgan – kitob miniatyurasi (XV asrgacha yaratilgan tom ma’nodagi rasmi ensiklopediyalar, 15-asr o‘rtalarida matbaa ixtirosi uning yo‘qolishiga olib keldi)” edi [6; 5].

XX asrning 20-yillar boshlarida o‘zlarini “ultraistlar” (Ispaniya va Lotin Amerikasi she’riyatida mavjud bo‘lgan avangard (adabiyot va san’atni tubdan yangilashni, uning shakli va ifodaviy imkoniyatlarini kengaytirishni o‘z oldilariga maqsad qilib qo‘ygan oqimlarning umumiy shartli nomi) tipidagi adabiy oqim), deb atagan yosh ispan ijodkorlar doirasiga yaqinlashadi. Tanqidchi, tarjimon va filolog Rafayel Kankinos-Assenso (yozuvchi, shoir, tarjimon, adabiyotshunos. U ko‘p tillarni bilgan. U Dostoyevskiy, Lev Tolstoy, Ivan Turgenev, Leonid Andreyevlarning asarlarini rus tilidan ispan tiliga, Balzak va Dyumani fransuz tilidan, Gyote va Shillerni nemis tilidan va “Ming bir kecha”ni, Qur’onning ko‘plab oyatlarini arab tilidan ispan tiliga tarjima qilgan) bilan do‘stlashadi, u tufayli u yahudiy an’analari, ispan barokkosi (bu dunyoqarash bo‘lib, unda insonning qadr-qimmatini Xudo yoki yaxshilikka ishonish orqali tasvirlash, turmush tarzini go‘zallikka oshno tarzda ko‘rsatish estetikasi yetakchilik qilgan) davri ijodkorlari – Kvevedo va Gongore bilan tanishadi. Torres Villaroyel (XVIII asr ispaniya yozuvchisi, noshiri. Sehr va okkultizm haqidagi risolalari, tush kitoblari, taqvimlari bilan mashhur bo‘lgan) ta’sirida dastlabki she’r va esselari nashr qilinadi.

Keyinchalik Borxes noaniq, ammo qizg‘in ijodiy jarayonni boshidan kechiradi (ultraizmdan

ilhomlanib birinchi she’riy kitobi “Qizil Zabur”ni yaratadi). Argentinaga qaytib kelgach, u mahalliy avangardlik harakatining yetakchilaridan biriga aylanadi, xuddi shu ultraizm ruhida bir nechta she’riy to‘plamlarini nashr etadi.

Argentinadagi ijtimoiy iqlimning keskin o‘zgarishi uning faoliyatida burilish yasadi. 1930-yilgi davlat to‘ntarishi va mamlakat siyosiy hayotida qiyin kurashish davri boshlandi. Bu avangardizmga asoslangan adabiy jarayonga katta ta’sir qiladi. 1930-yildan boshlab Borxes she’riyatdan butunlay voz kechadi (unga faqat 60-yillarda qaytadi).

Yozuvchi o‘zining fantastik asarlari, fundamental shakldagi chuqur falsafiy va sarguzashtlarga boy ijodi hamda detektiv hikoyalari bilan mashhurlikka erishadi. 1920-yilda u Lotin Amerikasi she’riyatidagi avangard asoschilaridan biriga aylanganligi bois muallif hikoyalari metafizik (yun. metaphysika – fizikadan so‘ng – borliqning sezgilardan yuqori turuvchi prinsiplari va umumiy asoslari to‘g‘risidagi fan) fantaziya va she’riy usullar o‘zaro uyg‘unlikda badiiy shaklga kiradi. Asarlarning badiiy tili o‘zining yuqori salohiyati va ommaviy madaniyat usullarini mavhum metafizik g‘oyalar shaklida qamrab olgani bilan ahamiyatlidir [7; 18-21].

Sharq afsonalarini juda-juda eslatuvchi miflar asosiga qurilgan roman va hikoyalar bilan maftun qilgan ulkan yozuvchi XX asrning ikkinchi yarmidan adabiy doiralarda bir ovozdan “Lotin Amerikasi nasrining otasi” deb baholandi. Baholashda adashilmagan ekan. Bu haqda hozirda dunyoning mashhur yozuvchisi bo‘lgan Paulo Koelyo ispan adibi Xuan Arias bilan bir suhbatda shunday deydi:

“Yoshligimda Borxes men uchun avliyo edi, hozir ham shunday. U bilan tanishish uchun bir kuni Rio de-Joneyrodan avtobusga o‘tirib,

www.isft.uz

“ISFT” ILMIY-USLUBIY JURNAL
“ISFT” НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
“ISFT” SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL

ISSN: 3030-329X

2024/2-son

www.jurnal.isft-ilm.uz

Argentinaga yo‘l oldim. Unga telbalarcha sig‘inar edim. Yonimda bir qiz ham bor edi. Biz qog‘ozda ko‘rsatilgan manzilga keldik. Borxesni o‘z uyining ro‘parasidagi mehmonxonada, deb aytishdi. Men yoniga bordim. Borxes kursida o‘tirar edi. U bilan gaplashish uchun qirq sakkiz soat mijja qoqmay keldim, ammo yuzma-yuz bo‘lgach, so‘zlash qobiliyati meni tark etdi. “Qarshimda men sig‘inadigan sanam turibdi, sanamlar esa gapirmaydi”, deb xayolimdan o‘kazdim. Unga bir og‘iz ham so‘z aytolmadim. Qiz esa bu holatni tushunmasdi. Unga: “Men afsonaga aylangan odamni ko‘rmoqchi edim va bu baxtga erishdim”, deb tushuntirdim. Aslida u yerda so‘zga hojat qolmagan edi... Mening hamma kitoblarimda Borxesning ta‘siri bor” [8; 153].

U o‘z fikrini davom ettirib XX asrning ikkinchi yarmidan keyin adabiyot maydonida paydo bo‘lgan butun Lotin Amerikasi adabiyoti vakillari Borxes maktabidan chiqqan degan fikrni ilgari suradi va

bir qancha muhim dalillar bilan o‘z fikrini asoslaydi [9; 7].

Muhokama va xulosa. Xulosa qilib aytganda, Borxessiz Lotin Amerika adabiyotini to‘laqonli va bugungi kungiday ilg‘or adabiyot sifatida tasavvur qilish qiyin. Shuningdek, Lotin Amerika adabiyotida birorta mashhur yozuvchi yo‘qki, o‘zini Borxesning u yoki bu ma‘noda shogirdi deb hisoblamasin. Adib asarlaridagi beqiyos insoniy g‘oyalar – milliy madaniy tushunchalar va diniy ta‘limotning chuqur tahlili nafaqat o‘quvchi, balki shoir yozuvchilarning ham e‘tiborida bo‘lib, ko‘plab ijodkorlar tom ma‘noda o‘zini uning shogirdi deb hisoblaydi. Kortasar, Markes Fuentes, Noy Kasares, Sabato, Paulo Koelyo, Xuan Arias kabi o‘nlab adabiyot namoyandalari o‘zini uning izdoshi deb biladi hamda ular kabi boshqa yozuvchilarning ijodiga Borxes juda katta ta‘sir o‘tkazgan va “XX asr Lotin Amerikasi” degan katta adabiy to‘lqinni yuzaga keltirdi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Писатели Латинской Америки о литературе. – М.: Радуга, 1982.
2. <https://vk.com/public37479523> (Murojaat sanasi: 18.12.2019).
3. Дубин Б.В. Очерки по социологии культуры / Борис Дубин. – М.: НЛО, 2017.
4. Чистюхина О.П. Борхес / О.П. Чистюхина. – М.: ИКЦ «Март»; Ростов н/Д: Март, 2005.
5. Борхес Х.Л. Собрание сочинений: в 4 т. – 2-е изд., стер. / Хорхе Луис Борхес. – СПб.: Амфора. ТИД Амфора, 2011.

6. Борхес Х.Л. Коллекция: Рассказы; Эссе; Стихотворения. – СПб.: Северо-Запад, 1992.
7. Бычков В. В.. Борхес. Лексикон нонклассики. Художественно-эстетическая культура XX века. – Москва: Радуга, 2003.
8. Коэльо П. Алхимёгар. 2-нашр. – Т.: Ўкитувчи, 2018.
9. Ариас Х., Коэльо П. Исповедь паломника. – М.: София, 2004